

הערות בשולי הסימפוזיון הבינלאומי

את הרצאתו. פרופ' ליצ'פילד היה בין המ-
תכנים הידועים בבריטניה, וכן שירת במקור
מות רבים מחוץ לבריטניה. בזמנו היה נשיא
של אגודת המתכנים בבריטניה. אמרתי לו,
שכאשר אני מסתכל אחורה על 40-50 שנים
שבהם אני עובד כמתכנן עירוני, אני מרגיש
תיסכול למראה כישלון התכנון.

החל מגדס, אברקרומבי והולדי וגמור ב-
ליצ'פילד ובאמריקה ממפורד, אברמס, מאיר
ורבים אחרים — הריני מרגיש, שכל גישו-
תנו לענין התכנון היו למעשה כישלון חרוץ,
וביחוד בכל הנוגע ליישום התכנון. אני רואה
לנגד עיני את רבי-הקומות הצפופים ברחו-

הסימפוזיון נערך ב-19-22 בדצמבר 1977,
במועדון אגודת האינג'ינרים והארכטקטים
בישראל בתל-אביב. הופיעו בו 40 מרצים,
ביניהם מרצים מחו"ל, כגון הפרופסורים
אלכסנדר, אואן, דנדרי, איטון, גולני, אסל-
גורן, ליצ'פילד, רפקין ואחרים. כן השתתפו
מרצים מן הטכניון, מהאוניברסיטה העברית
בירושלים, מאוניברסיטת תל-אביב, מאוני-
ברסיטת בן-גוריון וראשי מכונים שונים.

הנושאים בסימפוזיון היו: תכנון רגיונאלי
ועירוני, הערכת שימושי קרקע, גישות חדשות
בבנין מגורים, וכן ניתוח חברתי ותכנון חב-
רתי, והיבטים פסיכולוגיים בנושאי תכנון עי-
רוני ודיוור.

התכנית של הסימפוזיון והמרצים בו עשו
רושם רב, אך למעשה לא היו בהוצאותיהם
חידושים גדולים, פרט אולי להרצאתו של
מיכאל בונה, שדיבר על הצפיפות הרבה של
המגורים, וביחוד מגורים ברבי-קומות. רבים
גם מצאו ענין בהרצאתו של פרופ' דנדרי על
החוק החדש באיטליה על פיתוח, וכן בנושא
של הגישה החברתית, שהרצה עליה פרופ'
רענן וייץ. היה גם משהו חדש בהרצאותיהם
של שקד, בורוכוב ועמיר בעניני תכנון חב-
רתי. אך בדרך כלל לא היתה בסימפוזיון
בשורה חשובה לגבי "גישות חדשות בתכנון
עירוני".

הרגשת תיסכול למראה כשלון התכנון

פגשתי את פרופ' ליצ'פילד, לאחר ששמעתי

תיקון טעות

במאמר "המדיניות הקרקעית" מאת ד"ר
א. בורוכוב ב"קרקע" מס' 14, בעמוד 7,
שורה 6 נדפס: "ואשר הביאה להתעשרות
אנשים על חשבון נכסי הציבור שהם תר-
מו תרומה משלהם למשק", וצריך להיות:
"מכלי שהם תרמו תרומה"; בעמוד 7
בפיסקה השניה נדפס: "בתחום זה קיי-
מות תכניות פיתוח ארוכות טווח", וצריך
להיות: "המדיניות הקרקעית יכולה לסייע
רק במסגרת תוכניות ארוכות טווח כל-
ליות, לא רק תוכניות פזיות אלא תוכ-
ניות כלליות של המדינה. ואולם, בעצם
אפשר לומר שאין תוכניות כאלה במדינה.
התוכניות שהיו הן כאילו לא היו משום
שלא הוכנו היטב או שלא בוצעו".

אחרים, כגון מוסדות קהילה, כבישים, טלפון-נים, ביוב, חשמל, ניקון, וגם פארקים וגינות למיניהם, ובעיקר מקומות-עבודה בקרבת מקום המגורים ועבודה לכל דורש. אבל, לצערנו, הכל מתרכז על החוף, לאורך-הים, וכמעט רק שם אנו ממקדים את צרכינו.

נשוב לסימפוזיון. מר ליצ'פילד אמר, שה-דיבורים על פשיטת רגל של התכנון יש בהם מן ההגזמה. עם זאת הוא הודה שהמצב מביך למדי.

פרופ' דריין-דרבקין טען, כי בנגב אפשר ליישב 5–6 מיליון תושבים. האמת היא, כי שמענו בשעתו מפי פרופ' רענן וייץ על האפ-שרויות הגדולות לפיתוח הגב, ומזמן גם ידוע שבנגב הדרומי אפשר לפתח חקלאות נאותה.

פרופ' רוז קבע שבי-30 השנים האחרונות נכשלו תכניותינו. גם פרופ' גולני טען כי שליש מהשטח העולמי הוא מדבר, וכל השטח כולו מאכלס בקושי כ-15% מאוכלוסיית העולם. היה זה פרק מענין בסטטיסטיקה. אך מהן המסקנות מכך לגבי תכנון עירוני? מזור וקראוזה וכן רבים אחרים דיברו על צרכי איסוף נתונים וכדומה, ולא על תכנון עירוני.

רצועת החוף צפופה מדי

פרופ' אלישע אפרת טען, שרצועת החוף צפופה מדי ומאוכלסת יותר מדי. כן הוא טען שיש לנו יותר מדי ערים. ברצוני להעיר בהקשר לכך, שכבר לפני שלושים שנה, היינו ב-1948, התרעתי על התכנון של הערים הח-דשות ודרשתי להקים ערים גדולות יותר שיגורו בהן 10–15 אלפי נפשות לפחות במ-קום המספר של שלושת אלפים נפש, כפי שמקובל היה לתכנן בשעתו. ביססתי את דרישתי על נימוק, שאם רוצים להקים ערים מוצלחות, יש להבטיח להן תשתית מתאימה כגון: כבישים, מדרכות, פארקים, גינות, בי-דור ופעולות קהילה נאותות והעיקר — מו-רים טובים, המעדיפים לגור ולהורות בערים

כותינו, אשר נבנו מבלי להשאיר מקום לגינה מסביב לבתים, לפארק, לכיכר או בשביל גינה לשעשועים, לספורט או למקום נופש ליש-ים. לעומת זאת רואים אנו הרבה מקומות התפוסים ע"י חניות — אם חנייה מסודרת או חנייה בכביש או על המדרכה.

כן אנו רואים בצער את הפיכתן של אדמות חקלאיות טובות בקירבת הערים למגרשי בנין, במיוחד בקרית-אונן, ברמת-השרון, בראשון-לציון ובנתניה. זכור לי הפרדס של 400 דונם בקרית-אונן, שהזונח וניטש ולכן היתה דרי-שה להקמת בנינים במקום. גם בראשון-לציון ובנתניה הזניחו ועקרו פרדסים שלמים, ודרשו להקים במקום בנינים למיניהם.

הרי בראשון-לציון ובנתניה יש קרק-עות למכפיר, וכל אחת משתי הערים יכו-לה לאכלס על נקלה חצי מיליון תושבים מבלי לפגוע בקרקע חקלאית ומבלי לצופף את הבניה ולהשאיר ללא אינפרה-סט-רקטורה נאותה, לא גינות, מועדונים, בתי-כנסת, מקום בידור ופעולות קהיל-תיות שונות.

למעשה מורגש מחסור בקרקע בנתניה, משום שלהנהלת המועצה אין אפשרות להפ-קיע קרקעות עקב יוקר המגרשים. אך אילו היו בונים בצפיפות נמוכה בבניה של שתיים או שלוש קומות לכל היותר ובמרחקים זה מזה, היתה הקרקע זולה הרבה יותר והיה נוצר מצב של אפשרות להפקיע במחיר זול.

מפתחים את החוף וזונחים את עיירות הפיתוח

האמת היא שאצלנו הכל רוצים לפתח ול-אכלס את חופי הים התיכון, וזונחים את עיי-רות-הפיתוח שנבנו בצפון ובדרום ובקרבת ירושלים כדי להגן עלינו. האוכלוסיה של אותן עיירות-פיתוח מידלדלת והולכת בשל סיבות מסיבות שונות, כגון חינוך הילדים, מכיוון שהמורים הטובים אינם הולכים לעיי-רות פיתוח; מפני שחסרים בהן גם שרותים

מפותחות מאשר בעיירות נידחות. פרופ' אליג
שע אפרת צדק אפוא בהתריעו על עיוות
חלוקת האוכלוסים במדינה.

גמישות לגבי הקצבות לצרכי ציבור, כי אם
מפני שכל התשתית באותם מקומות אינה
נאותה.

מעניין היה לשמוע את אינג'נר יעקב קדם,
שדיבר על ניידות בין מחוז למחוז וטען שיש
צורך למנוע בדרך של הבטחה לכל מחוז ע"י
איכות חיים נאותה, על-ידי חינוך נאות, מור-
רים טובים ופעולות קהילתיות שונות, ותש-
תית מאוזנת בעיירות הפיתוח.

ארכיטקט בונה העיר על הצפיפות הר-
בה במגורים, ובצדק הוא טוען שהמגורים
בבנינים של 8—12 קומות אינם מעוררים
רצון לגור בהם. אולם קיימת בעיה נוספת,
והיא העדר תשתית נאותה לבניני הציבור
ולפעולות קהילתיות ושאר דברים שאדם זקוק
להם.

פרופ' דנדרי דיבר על החוק החדש שנת-
פרסם עתה באיטליה, שלפיו אין זכות הקנין על
מגרש מקנה לבעליו גם זכות בנייה, והדבר
תלוי בשלטון המקומי בלבד. בכל התכנון
הפיזי שולט התכנון המקומי, והשלטונות
מטילים מיסים כבדים על זכות בנייה. המי-
סוי כולל את כל הוצאות הפיתוח והוא מגיע
עד כדי 20%—10% מערך המגרש.

גם פרופ' פינס וגם ד"ר נאוה פליוסקין
אמרו דברים נכונים, אלא שמידת החידוש
בהם לא היתה מרובה.

העדר תשתית לבניני ציבור

פרופ' היל וד"ר רחל אלתרמן דיברו על
הצורך לקבוע נורמות גמישות למוסדות צי-
בור. עלי להזכיר כי אני דרשתי זאת
עוד לפני כעשר שנים, ולדעה זו הצטרפו גם
הארכיטקט יבין וגם אינג' פן.

דברים חדשים השמיעו ד"ר בורוכוב,
פרופ' רפקין וביחוד פרופ' רענן וירין וגם
הארכיטקט ש. שקד. הללו דיברו על גישה
קהילתית אל התכנון הפיזי, היינו שיש
להכיר את אופי האוכלוסין לפני שהם
באים לגור בשכונותיהם ולהתייעץ איתם
כיצד לתכנן את הישוב או השכונה הע-
תידה שלהם. היו אלה ההרצאות המענ-
ינות ביותר באותו סימפוזיון.

ואולם מה יועיל הדבר? הרי התושבים ביי-
שובים קרובים ורחוקים כאחד בכל רחבי
הארץ (פרט אולי לירושלים) ישאפו לעבור
לחוף הים התיכון; וזאת לא בגלל חוסר

פרופ' אלסגורן דיבר על כעס ופחד, שמחה
וצער, הסכמה ודחייה, הפתעה וציפיה, אך
השאלה נשארת: מה יש לעשות במצבים
כאלה? על זאת כמעט ולא ענה כלל. גם
ההיבט על יחיד ורבים שבפי עזרא צרצמן
לא תרם יתר על המידה.